

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยหญิง โสเภณีในประเทศไทยทางด้านบุคลิกภาพ โดยเฉพาะการวิจัยโดยใช้แบบทดสอบ เอ็ม เอ็ม พี ไอ (MMPI) นั้น ยังไม่มีผู้ใดกระทำมาก่อน ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีข้อมูลทางแบบทดสอบ เอ็ม เอ็ม พี ไอ เกี่ยวกับหญิง โสเภณี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยหญิง โสเภณีในทางบุคลิกภาพ โดยใช้แบบทดสอบ เอ็ม เอ็ม พี ไอ อันเป็นแบบทดสอบบุคลิกภาพที่ ฮาร์ทอะเวย์ และ แมคคินเลย์ (Hathaway & McKinley) สร้างขึ้น กัดแปลงเพื่อนำมาใช้ในประเทศไทย โดย เกษมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว¹ จากการวิจัยเกี่ยวกับการใช้แบบทดสอบ เอ็ม เอ็ม พี ไอ กับนิสิตครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปรากฏว่าแบบทดสอบที่ใช้มีความเชื่อถือได้ (Reliability) อยู่ระหว่าง 0.30 - 0.60 ซึ่งนับได้ว่าอยู่ระดับปานกลาง การนำแบบทดสอบ เอ็ม เอ็ม พี ไอ มาใช้ก็เพื่อจุดมุ่งหมายในการประเมินบุคลิกภาพหญิง โสเภณี เปรียบเทียบกับคนงานหญิง และจุดมุ่งหมายในอันดับแรกคือการหาความแตกต่างในการตอบสนอง (Response) ต่อแบบทดสอบ เอ็ม เอ็ม พี ไอ ในมาตราซึมเศร้า (D-scale) มาตราไซโคแพทิก คิวอิเท (Pd-scale) มาตราจิตเภท (Sc-scale) และมาตราเก็บตัว (Si-scale) ของหญิง โสเภณีเปรียบเทียบกับคนงานหญิง

ในการประเมินบุคลิกภาพ ต้องยอมรับความเป็นจริงที่ว่าเราไม่สามารถตัดสินบุคลิกภาพของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่ง โดยใช้เครื่องมือทดสอบบุคลิกภาพ

¹ เกษมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว และ พวงแก้ว ปุณยกนก, การใช้แบบทดสอบ เอ็ม เอ็ม พี ไอ ในการคัดเลือกนิสิตครุศาสตร์, งานวิจัยสาขาสังคมศาสตร์, (เอกสารโรเนียว, 2515).

เพียงชนิดเดียวได้ เพราะลักษณะบุคคลิกภาพเป็นลักษณะที่ซับซ้อน และคำว่า "บุคคลิกภาพ" ก็มีการนำไปใช้กว้างขวางมาก² ประกอบกับไม่มีเครื่องมือใดจะสามารถประเมินบุคคลิกภาพได้แม่นยำอย่างสมบูรณ์ในตัวของมันเอง³ ดังนั้นการประเมินบุคคลิกภาพจะให้ผลใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด จึงควรจะต้องใช้เครื่องมือประเมินบุคคลิกภาพหลายชนิดประกอบกันแบบทดสอบ เอ็ม เอ็ม พี ไอ เป็นเครื่องมือประเมินบุคคลิกภาพชนิดหนึ่งที่น่าจะมีการนำมาใช้มาก⁴ ก็ตามก็ยังมีข้อบกพร่องหลายประการ กล่าวคือ

ทางด้านข้อกระทง (Items) ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก อาการ ความเชื่อของผู้ตอบ ซึ่งผู้ตอบจะเปิดเผยกับเพื่อนที่ไว้ใจหรือเพื่อนที่มีความเห็นใจอย่างแท้จริง หรือกับนักจิตวิทยาเท่านั้น เพราะฉะนั้นการนำแบบทดสอบ เอ็ม เอ็ม พี ไอ ไปใช้จึงอาจทำให้ผู้ตอบปิดบังคำตอบที่แท้จริงได้ นอกจากนี้ข้อกระทงส่วนใหญ่ใช้ในรูปปฏิเสธ เช่น "I have never been in trouble with the law" หรือ "I wish I were not to shy" ถ้าผู้ตอบตอบปฏิเสธข้อกระทง จะกลายเป็นปฏิเสธข้อปฏิเสธ ซึ่งหมายถึงการตอบรับ ทำให้ผู้ตอบสับสนและทำให้ยากต่อการอ่านอีกด้วย ข้อกระทงบางข้อยากที่จะแปลเป็นภาษาอื่น และศัพท์เฉพาะ (Special Term) เช่น "diarrhea" หรือ "tension" หรือภาษาตลาด (Colloquial Expression) เช่น "a good mixer" ทำให้ผู้ตอบลำบากใจในการตีความหมาย⁶

²J.P. Guilford, General Psychology, (New York : D. Van Nostrand, Inc., 1939), p. 547.

³Ibid., p. 549.

⁴Buros, loc.cit.

⁵W. Grant Dahlstrom and George Schlager Welsh. An MMPI Handbook (Minnesota : North Central Publishing Company, 1960), p. 25.

⁶Ibid.

นอกจากนี้ทางคำตอบก็เป็นการบังคับเลือก (Forced-- Choice Responses) ผู้ตอบถูกกำหนดให้ตอบจริง (True) ไม่จริง (False) หรือไม่ตอบ (Cannot Say) ผู้ตอบจะต้องพิจารณาข้อกระทงแล้วตัดสินใจเอง ซึ่งทำให้ผู้ตอบลำบากใจ และอีกประการหนึ่งเมื่อคำตอบเปิดโอกาสให้ไม่ตอบ ผู้ตอบก็จะพยายามหลีกเลี่ยงโดยไม่ตอบให้มากที่สุด ทำให้ไม่สามารถแปลผลจากข้อมูลได้เพราะในการให้คะแนนและตีความหมายในแต่ละมาตรา นั้น จะทำได้ก็ต่อเมื่อผู้ตอบตอบจริงหรือไม่จริงเท่านั้น กรอนบาค⁷ (Cronbach) แนะนำว่าการใช้คำตอบบังคับเลือกควรจะหลีกเลี่ยง

ลักษณะของข้อกระทงนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาโดยตรง (Manifest Content) แต่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับเกณฑ์ภายนอก⁸ (External Criterion) จึงปรากฏว่ามีผู้พัฒนาเกณฑ์การตอบ (Key) ขึ้นมากมาย ดังนั้นในการนำไปใช้ ผู้ใช้จึงต้องแปลผลตามแนวทางของผู้สร้าง เกณฑ์การตรวจที่ตนเองนำไปใช้เป็นสำคัญ

ประการสุดท้ายแบบทดสอบ เอ็ม เอ็ม พี ไอ เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ทางคลินิก ดังนั้นการตีความหมายจึงต้องอาศัยผู้ที่มีความชำนาญสูง และไม่รับประกันว่านักจิตวิทยาคลินิกที่ไม่มีประสบการณ์ทางการใช้แบบทดสอบ เอ็ม เอ็ม พี ไอ จะสามารถใช้แบบทดสอบ เอ็ม เอ็ม พี ไอ ตามคู่มือได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁹ ผลการวิจัยอภิปรายได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยเมื่อนำมาเขียนเป็นลักษณะคะแนน (Score Profiles) โดยใช้เกณฑ์ปกติ (Norms) จากการตอบสนองต่อแบบทดสอบ เอ็ม เอ็ม พี ไอ ใน

⁷Cronbach, L.J. "Responses sets and test Validity", Educational Psychological Measurement. 6 (1946), 275 - 494.

⁸Philip E. Vernon, Personality Tests and Measurements, (Norwich : Jarrold and Sons, 1945), p. 130.

⁹Vernon, op.cit., p. 267.

มาตรซีมส์เร้า (D-scale) มาตรไซโคแพททิก คิวเฮท (Pd-scale) มาตรจิตเภท (Sc-scale) และมาตรเก็บตัว (Si-scale) ของกลุ่มตัวอย่างนิสิตหญิงครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามเกณฑ์การตรวจ (Key) ของ ฮาร์ทอเวย์ และ แมคคินเลย์ (Hathaway & McKinley) พบว่าสัณฐานคะแนนของกลุ่มตัวอย่างหญิงไฮสเกด และ คนงานหญิงมีลักษณะเหมือนกันที่ว่าทั้งสองกลุ่มมีคะแนน เอ็ม เอ็ม พี ไอ สูงที่สุดในมาตร- จิตเภท (Sc-scale) อันดับสอง ในมาตรไซโคแพททิก คิวเฮท (Pd-scale) อันดับสาม ในมาตรเก็บตัว (Si-scale) และต่ำสุดในมาตรเก็บตัว (Si-scale) คะแนนที่ในมาตรซีมส์เร้าและมาตรเก็บตัวใกล้เคียงกัน คือประมาณ 45 - 50

อย่างไรก็ตาม ลักษณะสัณฐานคะแนน (Profiles) ของทั้งสองกลุ่มที่แตกต่างกันคือ ความชัน (Slope) ของคะแนนจากมาตรซีมส์เร้า (D-scale) ถึงมาตรไซโคแพททิก คิวเฮท (Pd-scale) ของกลุ่มตัวอย่างหญิงไฮสเกดสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างคนงานหญิงและ ถึงแม้ว่าทั้งสองกลุ่มจะมีจุดยอดที่มาตรจิตเภท (Sc-scale) เหมือนกันก็ตาม แต่จุด ยอดของกลุ่มตัวอย่างหญิงไฮสเกดมีคะแนนที่เกิน 70 ซึ่งนับได้ว่าเบี่ยงเบนไปจากปกติ¹⁰ ส่วนของกลุ่มตัวอย่างคนงานหญิงอยู่ในช่วง 70 ซึ่งอยู่ในช่วงปกติ

ลักษณะสัณฐานคะแนน (Profiles) เอ็ม เอ็ม พี ไอ ที่มีจุดยอดในมาตร จิตเภท (Sc-scale) และรองลงมาก็คือมาตรไซโคแพททิก คิวเฮท (Pd-scale) มาตรเก็บตัว (Si-scale) และมาตรซีมส์เร้า (D-scale) ตามลำดับ ที่พบในการวิจัย ครั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับสัณฐานคะแนน (Profiles) ที่มีผู้ศึกษามาก่อน โดยเปรียบเทียบ เฉพาะ 4 มาตร ดังกล่าว พบว่าสอดคล้องกับสัณฐานคะแนนของกลุ่มตัวอย่างหญิงที่สุ่ม โดยไชซอกะทง จากการศึกษาของคัทเกิด และ พาวเวล¹¹ (Cottle & Powell)

¹⁰Dahlstrom and Welsh, op.cit., p. 87.

¹¹W.C. Cottle and J.O. Powell "The Effect of Random Answer to the MMPI" Educational Psychological Measurement, II, (1951), 224 - 227.

และลักษณะคะแนนของแม่บ้านอายุ 19 ปี ที่มีลักษณะจิตเภท จากการศึกษาของฮูเวย์¹² (Hovey)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบลักษณะคะแนน เอ็ม เอ็ม พี ไอ ในมาตราซึมเศร้า (D-scale) มาตราไซโคแพทิก คิวไอเท (Pd-scale) มาตราจิตเภท (SO-scale) และมาตราเก็บตัว (Si-scale) ระหว่างกลุ่มตัวอย่างหญิงโสเภณีกับกลุ่มตัวอย่างคนงานหญิง พบว่าทั้งสองกลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในมาตราไซโคแพทิก คิวไอเท มาตราจิตเภท และมาตราเก็บตัว เป็นไปคามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่ามีความแตกต่างกันในลักษณะคะแนน เอ็ม เอ็ม พี ไอ ในมาตราไซโคแพทิก คิวไอเท มาตราจิตเภท และมาตราเก็บตัว ระหว่างหญิงโสเภณีกับคนงานหญิง แต่ขัดแย้งกับสมมุติฐานที่ว่ามีความแตกต่างในมาตราซึมเศร้า โดยพบว่าทั้งสองกลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิจัยแยกอภิปรายได้ดังนี้

1. ในมาตราซึมเศร้า (D-scale) พบว่ากลุ่มตัวอย่างหญิงโสเภณีและคนงานหญิงตอบสนองไม่แตกต่างกัน ในลักษณะเช่นนี้หมายถึงผู้ตอบมีลักษณะเศร้าเกินความเป็นจริง จนทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งทางอารมณ์ แรงจูงใจ อากาทรทางร่างกาย พฤติกรรม และความนึก คือ ทางอารมณ์ แสดงออกโดยรู้สึกเศร้า เปลาเปลี่ยว รู้สึกหมกหมอง และกังวลใจ ทางแรงจูงใจ แสดงออกโดยหลีกเลี่ยงการรับผิดชอบ ละทิ้งครอบครัว เพื่อนฝูง และเป้าหมายในอนาคต รู้สึกว่าตนเองอ่อนแอ และไม่มีคุณค่า ทางร่างกายและพฤติกรรม แสดงออกโดยน้ำหนักตัวลดลง นอนไม่หลับ (Sleep Disturbance) สูญเสียการตอบสนองทางเพศ ไม่มีความพอใจ และมองโลกในแง่ร้าย ทางด้านความคิดมีแนวโน้มที่จะมองตัวเอง มองโลก และมองอนาคตในแง่ร้าย อยากฆ่าตัวตาย

การที่การตอบสนองต่อมาตราซึมเศร้า (D-scale) ของกลุ่มตัวอย่างหญิงโสเภณี

¹²H.B. Hovey "Somatization and Other Neurotic Reactions and MMPI Profiles", Journal of Clinical Psychology, 5 (1949),

และคนงานหญิงไม่แตกต่างกัน อาจเป็นไปได้ที่ว่าคำบรรยายในข้อกระทงในมาตรซิมเศร่า ไม่สามารถจำแนกความแตกต่างในการตอบของหญิงโสเภณีและคนงานหญิงได้ เพราะเมื่อพิจารณาความเชื่อถือได้ (Reliability) ของมาตรซิมเศร่า ปรากฏว่าค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์จากการทดสอบซ้ำ (Test-Retest) ทำทั้งในฉบับภาษาไทย¹³ ($r = 0.42$) และภาษาอังกฤษ¹⁴ ($r = 0.37$) เมื่อเปรียบเทียบกับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของมาตรอื่น ๆ ในการทดสอบครั้งเดียวกัน นอกจากนี้ข้อกระทงในมาตรซิมเศร่าสร้างขึ้นเพื่อให้ประเมินความไม่สนใจในสิ่งต่าง ๆ ความไม่ยินดีในอารมณ์ และความรู้สึกว่าตนเองไม่มีความสุข ไม่มีคุณค่า แต่ไม่ได้พิจารณาถึงอาการทางร่างกาย (Physical Symptoms) การนอนไม่หลับ (Sleep Disturbance) และอาการทางโรคลำไส้ (Gastrointestinal Complaint) ซึ่งเป็นลักษณะที่พบในผู้ป่วยซิมเศร่า¹⁵ จึงอาจเป็นไปได้ที่ข้อกระทงในมาตรซิมเศร่าจะไม่ครอบคลุมลักษณะซิมเศร่าทั้งหมด ทำให้ผลการตอบของกลุ่มตัวอย่างหญิงโสเภณีและคนงานหญิงไม่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) ของการตอบสนองต่อมาตรซิมเศร่า (D-scale) ของกลุ่มตัวอย่างหญิงโสเภณีและคนงานหญิง เปรียบเทียบกับการตอบของกลุ่มตัวอย่างนิสิตครูศาสตร์ พบว่าคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) ใกล้เคียงกัน คือ หญิงโสเภณี $\bar{x} = 24.55$, คนงานหญิง $\bar{x} = 25.98$, นิสิตหญิงครูศาสตร์ $\bar{x} = 25.55$ ทำให้เข้าใจได้ว่าหญิงโสเภณีอาจ

¹³ เกษมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว และ พวงแก้ว ปุณยกนก, เรื่องเดิม, หน้า 12.

¹⁴ Hathaway and Welsh, op.cit., p. 472.

¹⁵ Ibid., p. 57.

จะมีลักษณะซึมเศร้าไม่แตกต่างจากหญิง โดยทั่วไป หมายความว่าหญิงโสเภณีมีลักษณะซึมเศร้าเกินความเป็นจริง รู้สึกหมกหมอง คิดว่าตนเองไม่มีคุณค่า มีปมค้อย ห่อเหี่ยว และอยากฆ่าตัวตาย ไม่แตกต่างจากหญิงทั่ว ๆ ไป การเลือกอาชีพค้าประเวณีจึงไม่น่าจะเกี่ยวกับบุคลิกภาพซึมเศร้า แต่เลือกด้วยความพอใจมากกว่า ซึ่งขัดแย้งกับแนวความคิดของแอดเลอร์¹⁶

(Adler) และออสวอลด์¹⁷ (Oswald) ที่อธิบายว่าหญิงโสเภณีมักจะคิดว่าตนเองไม่มีคุณค่า รู้สึกค้อย คิดว่าเพศหญิงเป็นเพศที่ไม่มีเกียรติ การประกอบอาชีพค้าประเวณีจึงเป็นการเลือกที่สอดคล้องกับความคิดดังกล่าว อย่างไรก็ตามการประเมินบุคลิกภาพของแอดเลอร์ (Adler) เป็นการประเมินในลักษณะแรงจูงใจของจิตใต้สำนึก (Unconscious) แต่การประเมินลักษณะบุคลิกภาพโดยใช้แบบทดสอบ เอ็ม เอ็ม พี ไอ เป็นการประเมินโดยที่ผู้ตอบมีความรู้สึกตัว (Conscious)

2. ผลการวิจัยในมาตราไซโคแพททิก คิวเท (Pd-scale) พบว่า กลุ่มตัวอย่างหญิงโสเภณีมีคะแนนเฉลี่ยในมาตรานี้ ($\bar{x} = 25.23$) สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างคนงานหญิง ($\bar{x} = 20.28$) จากความหมายของมาตรานี้แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างหญิงโสเภณียอมรับลักษณะพฤติกรรมขัดแย้งต่อประเพณี วัฒนธรรมของสังคม ไม่สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ หรือมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างยิวเดิน โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางเพศมากกว่ากลุ่มคนงานหญิง ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะหญิงโสเภณีส่วนมากมาจากสภาพครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ราบรื่น¹⁸ หมายถึงสภาพบ้านแตกสาแหรกขาด หรือสภาพครอบครัวที่มีพ่อแม่เป็นคนซาเย็นห่างเหินจากลูก หรือมีฉันทันก็เป็นพ่อแม่ที่ดงโทษหรือให้รางวัลลูกอย่างไม่แน่นอน ลักษณะ

¹⁶Adler, loc.cit.

¹⁷Oswald, loc.cit.

¹⁸Lion and Others, loc.cit.

ครอบครัวยังกล่าว ทฤษฎีจิตวิเคราะห์¹⁹ (Psychoanalysis) ธิบายว่าเป็นสาเหตุสนับสนุนให้ มีบุคลิกภาพแบบไซโคแพทิก ผลการวิจัยเป็นไปตามทฤษฎีดังกล่าว และสอดคล้องกับการวิจัยของคณะอนุกรรมการวิจัยเรื่องโสเภณี สภาวิจัยแห่งชาติ²⁰ และการวิจัยของ ดร. เคมป์²¹ (Dr. Kemp) ที่พบว่าหญิงโสเภณีมีลักษณะไซโคแพทิก

3. ในมาตรจิตเภท (Sc-scale) พบว่ากลุ่มตัวอย่างหญิงโสเภณีมีคะแนนเฉลี่ยในมาตรนี้ ($\bar{x} = 47.48$) สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างคนงานหญิง ($\bar{x} = 40.40$) จากความหมายของมาตรนี้แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างหญิงโสเภณีโดยอมรับลักษณะการขาดความสนใจ หรือ ความทะเยอทะยานในชีวิต แยกตัว (Withdrawn) อารมณ์ไม่แน่นอน ไม่ยินดียินร้าย (Apathy) ฉันทกลางวัน หลงผิด หรือประสาทหลอนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างคนงานหญิงที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะหญิงโสเภณีส่วนมากมาจากสภาพครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ไม่ราบรื่น มีความกังวลใจ และถึงเคยศึกษา การครองชีพ ตลอดจนการสมรส การหย่าร้าง ซึ่งหญิงโสเภณีมีเปอร์เซ็นต์การหย่าร้างสูง²² สภาพแวดล้อมดังกล่าว โดยเฉพาะท่าทีของบิดามารดาที่แสดงออกในทางลบ คือ ซาเย็น ไม่เอาใจใส่ ห่างเหินจากลูก ตลอดจนมีอารมณ์ไม่แน่นอน เป็นสาเหตุสนับสนุนลักษณะจิตเภทเป็นอย่างมาก²³ ผลการวิจัยปรากฏว่าหญิงโสเภณีมีคะแนนการตอบสนองต่อมาตรจิตเภท (Sc-scale) สูงกว่าคนงานหญิง

¹⁹ Richard Holm, Abnormal Psychology, (California : Del Mar, 1972), pp. 191 - 195.

²⁰ สภาวิจัยแห่งชาติ, เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

²¹ Weinberg, loc.cit.

²² สภาวิจัยแห่งชาติ, เรื่องเดิม.

²³ สุพัฒนา บุญพานิชย์, จิตเภท, (กรุงเทพฯ : อักษรไทย, 2516), หน้า 96.

สอดคล้องกับการวิจัยของ บุพา วิสุทธิโกศล และ ศิริวรรณ สังข์สุวรรณ²⁴ และ กฤษณะสวามี²⁵
(Krisanaswamy) ที่พบลักษณะจิตเภทในหญิงโสเภณี

4. ในมาตรเก็บตัว (Si - scale) พบว่ากลุ่มตัวอย่างหญิงโสเภณีมีคะแนนเฉลี่ย
ในมาตรนี้ ($\bar{X} = 32.25$) ต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างคนงานหญิง ($\bar{X} = 35.43$) จากความ-
หมายของมาตรนี้แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างหญิงโสเภณียอมรับลักษณะการถอยหนีจากการติดต่อและความ
รับผิดชอบทางสังคม น้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างคนงานหญิง เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทาง
บุคลิกภาพของหญิงโสเภณีเป็นครั้งแรก จึงไม่มีงานวิจัยใดสนับสนุนการวิจัยด้านเก็บตัว ผลของ
การวิจัยครั้งนี้จึงถือเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปใช้อ้างอิงในการวิจัยครั้งต่อไป

²⁴ บุพา วิสุทธิโกศล และ ศิริวรรณ สังข์สุวรรณ, เรื่องเดิม.

²⁵

Allen, loc.cit.